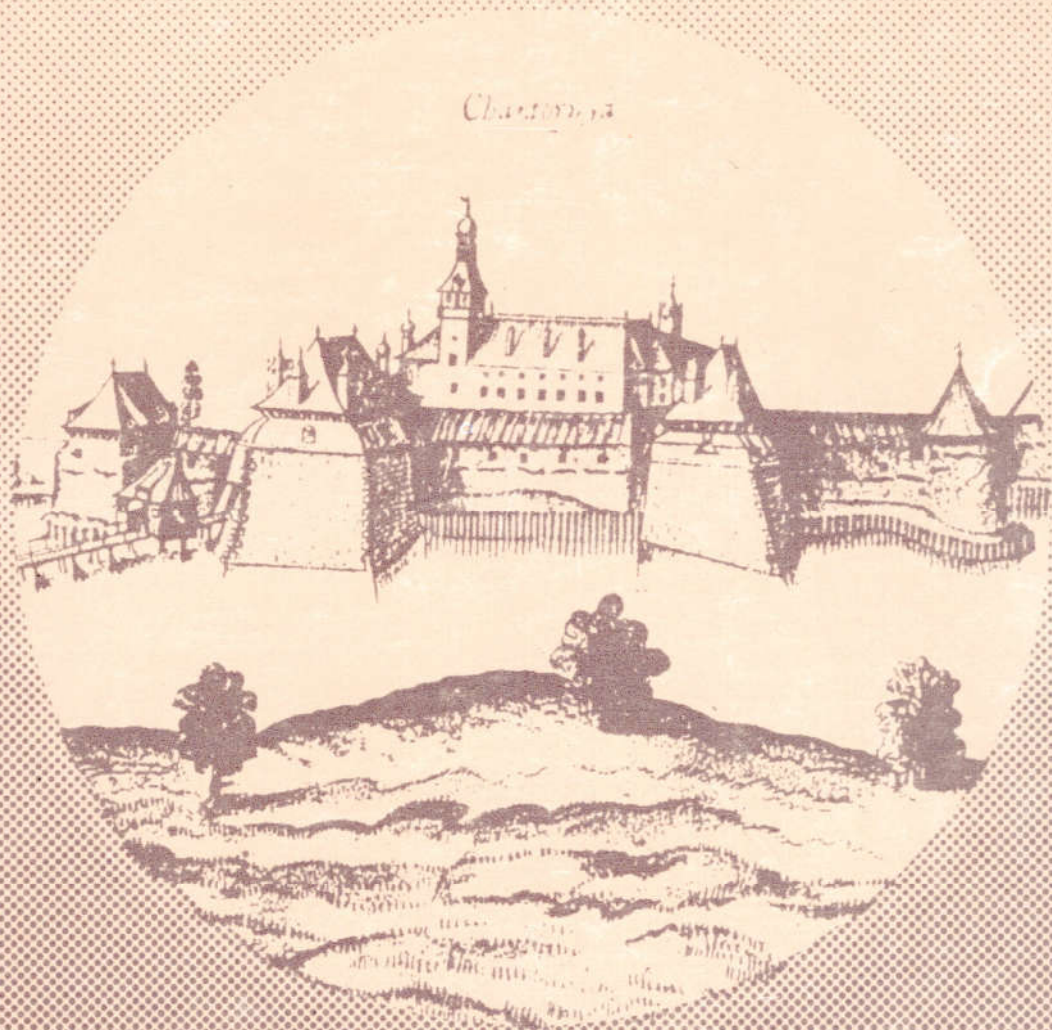

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

16

MUZEJSKI VJESNIK 16

KULTURNA POVIJEST

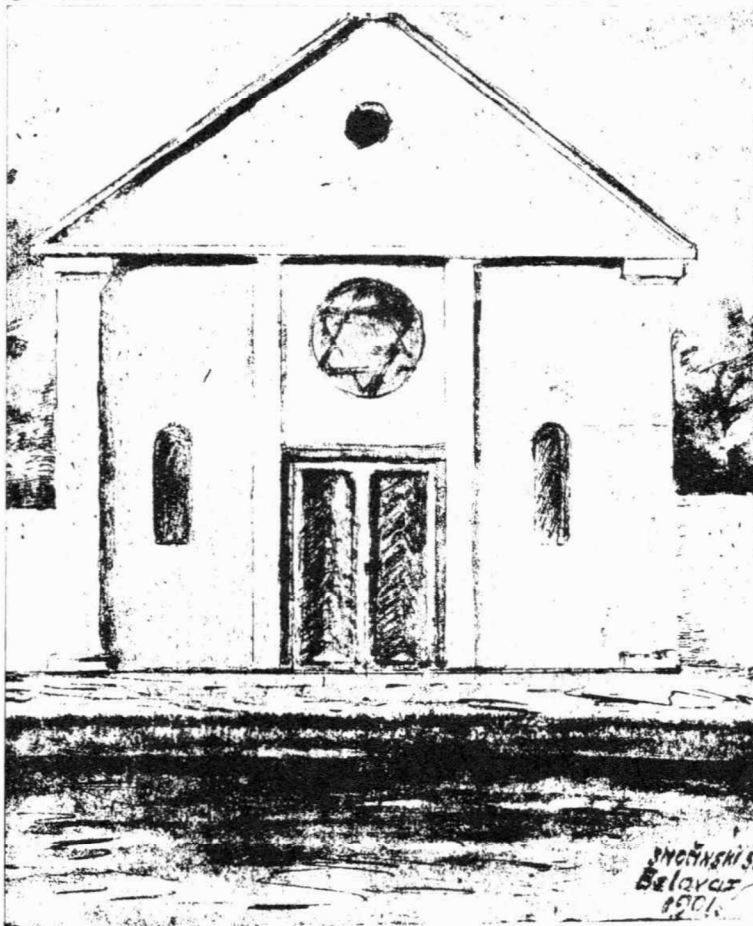
Mladen MEDAR, Bjelovar

PRILOG POZNAVANJU GRAĐEVNE DJELATNOSTI U BJELOVARU

Da je povijesna jezgra Bjelovara nekada obilovala većim brojem građevina različitih stilskih obilježja koje su tijekom vremena nestajale da bi se na njihovu mjestu pojavile druge, bez veće arhitektonske, umjetničke ili urbanističke vrijednosti, svjedoči i otkriće dokumenta koji govori o postojanju jednog sakralnog objekta na čijem se mjestu danas nalazi obična katnica stambene namjene.

Do sada nisu otkrivene arhitektonske ili fotografske snimke koje bi govorele o izgledu građevine pojednostavljenih oblika kasnog klasicizma, nastale u Bjelovaru u drugoj polovici 19. stoljeća. ¹ Stoga je postojeći akvarelirani crtež koji je 1901. godine izradio gradski inženjer Srećko Smočinski dragocjeni dokument koji otkriva izgled jedne, danas nepostojeće bjelovarske građevine.

Sl. 1

Crtež prikazuje ulično pročelje prvog židovskog hrama u Bjelovaru (sl. 1). Ožbukana fasada, na uglovima flankirana polustupovima (?) jednostavnih baza i kapitela, podijeljena s dvije lezene na tri polja daje privid klasicističkog trijema. U centralnom dijelu nalazi se jednostavan dvokrilni ulaz, a iznad njega u krugu, šestokraka Davidova zvijezda izvedena u plitkom reljefu. S lijeve i desne strane zidnu masu probijaju dva uska, izdužena prozorska otvora (ili niše) sa polukružnim završetkom. Stupovi i lezene podržavaju jednostavan zabat trokutskog oblika u čijem se središtu nalazi kružni otvor, a na vrhu zabata je drugo vjersko obilježje: dvije Mojsijeve ploče sa deset božjih zapovjedi.

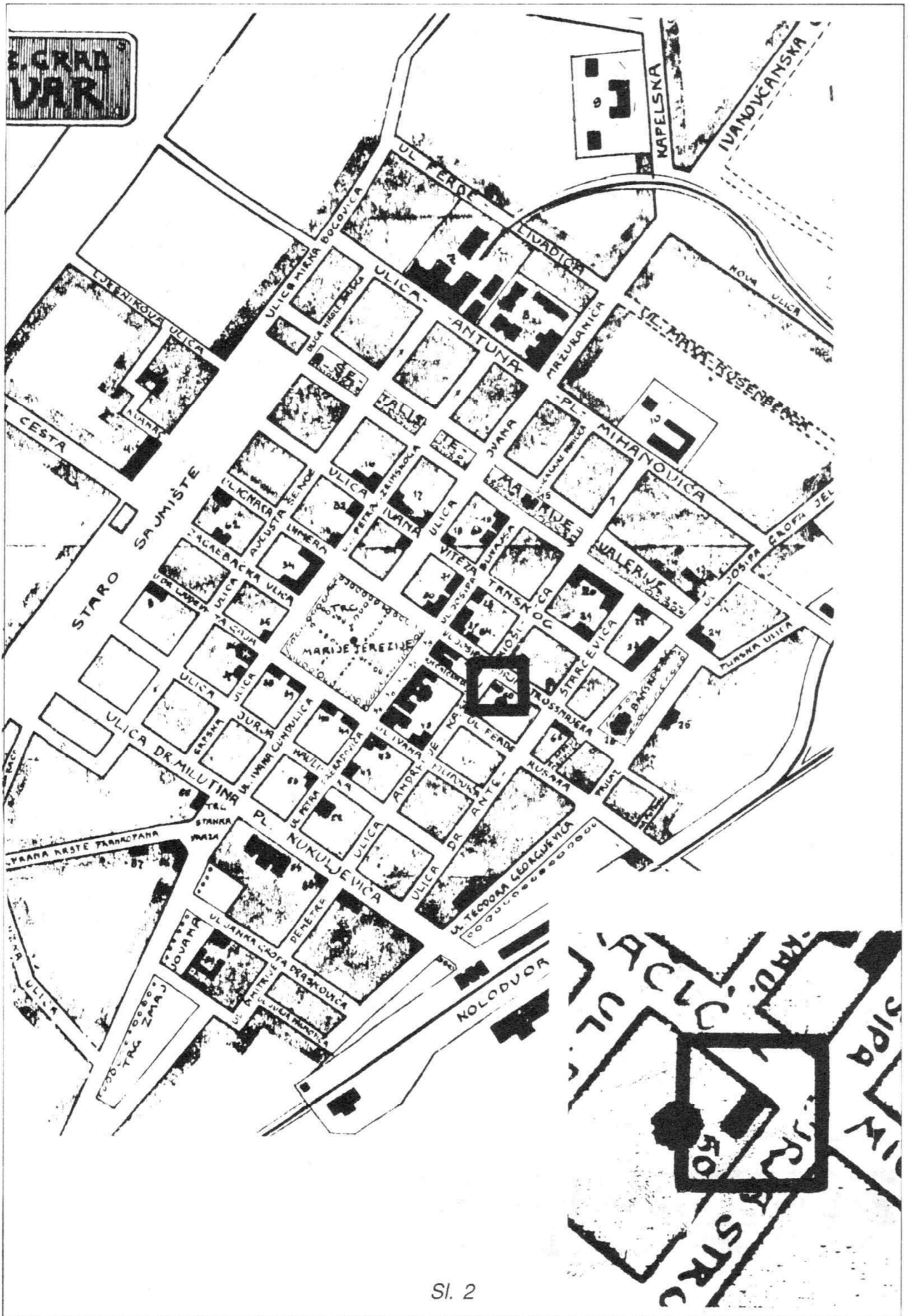
Sudeći po oznaci njezina smještaja na planu grada na uglu Strosmyerove ulice i ulice Andrije Kačića Miošića (sl. 2) ova građevina bila je jednostavnog, izduženog pravokutnog tlocrta u koju se ulazilo s istočne strane, iz ulice A. Kačića Miošića.

A kada je u prvoj četvrtini 20. stoljeća po nacrtima arhitekata Hönigsberga i Deutscha, u ulici Ivana Mažuranića u secesijskom stilu s romantičko - vjerskim prizvukom sagrađena nova, reprezentativna sinagoga koju su Židovi koristili sve do početka Drugog svjetskog rata ² (na priloženom planu grada ona još ne postoji), stari hram došao je u ruke novog vlasnika dobivši novu namjenu da bi nakon stanovitog vremena bio srušen.

Zusammenfassung

Ein Beitrag zur Kenntniss der Bautätigkeit in Bjelovar

Im Artikel wird auf Grund von einer entdeckten Zeichnung aus 1901. der erste jüdische Tempel in Bjelovar beschrieben. Das Gebäude wurde in

Sl. 2

zweiter Hälfte 19. Jhrh. mit Stilmerkmalen des Klassizismus gebaut. Heute existiert es nicht mehr.

Übersetzung: Marina Šimek

Bilješke:

1. Danas je u Bjelovaru, na Šetalištu dra. Ivše Lebovića, sačuvana samo jedna izrazito klasicistička zgrada u kojoj se nalazi Narodna knjižnica "Petar Preradović".
2. Razvojenjem Varaždinskog generalata Vojne krajine 1873. godine Židovima je dozvoljeno naseljavanje i na bjelovarsko područje. Židovska (Jevrejska) vjeroispovjedna općina utemeljena je 23. veljače 1877., a njezin utemeljitelj bio je bjelovarski knjižar i tiskar Jakob Fleischmann (1850 - 1902), koji je dugi niz godina bio i njezin predstojnik. Nadrabin Samuel D. Tauber umro je 24. travnja 1927. i pokopan je na židovskom dijelu starog bjelovarskog groblja (u istoj grobnici pokopana je i njegova supruga Johanna, umrla 30. kolovoza 1924. godine). Rabin dr. David Ginsberg bio je honorarni nastavnik u Državnoj realnoj gimnaziji. Oko godine 1888. Bjelovar ima 3099 stanovnika, od toga 127 Židova. Židovska vjeroispovjedna općina egzistirala je do početka Drugog svjetskog rata. Uoči okupacije na bjelovarskom je području živjelo 638 Židova, u kotaru 50, a u samom gradu 303 (od toga su u logorima ubijene 262 osobe: 94 muškarca, 106 žena i 62 djece). U mješovitim je brakovima u to vrijeme živjelo 15 Židova.

Magdalena LONČARIĆ, Gradski muzej Varaždin

O JEDNOM ŠALJIVOM GLASILU U FUNDUSU POVIJESNOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN

U zbirci tiskane građe Povijesnog odjela GMV - čuva se među ostalom građom i jedan zanimljivi, šaljivi list neobičnog naslova: "KVAS Međimurja i Zagorja - Glasilo za Navodno JEDINSTVO", INV. BR. 1126. Izdalo ga je varaždinsko pjevačko društvo "Tomislav" povodom Nove 1923. godine. Glasilo ima četiri stranice teksta s jednim dodatnim listom, likovnim prilogom, pod naslovom "Iustrovani prilog", koji tematski prati tekstualni dio. Dimenzije glasila su: 43 x 27,5 cm. Tiskan je u "Narodnoj tiskari" u Varaždinu 1922.

Posebnost ovog šaljivog lista je, između ostalog i to što je tekst u njemu pisan u stihovima, varaždinskom kajkavštinom onoga doba. Inspiraciju za naslov glasila, dobili su vjerojatno, članovi "Tomislava" nakon spajanja "Međimurskih novina" i varaždinskog "Narodnog jedinstva", 1922, godine u jedno glasilo pod naslovom "Glas Međimurja i Zagorja".

Sadržaj glasila "obrađuje" na šaljiv način desetak tema, koje su ujedno u "Prilogu" ilustrirane karikaturama. Jedna od tema odnosi se na političke prilike u cijeloj zemlji ali i u samom gradu Varaždinu. Bilo je to vrijeme

političkog previranja i sukoba, neposredno nakon stvaranja zajedničke države kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, kada se vodila borba oko ustrojstva zajedničke države. Satiričke, podrugljive aluzije odnose se na česte promjene beogradskih vlada, Pašićevu politiku i "nečasne rabote" njegovoga sina Radeta. Ismijavanja nisu pošteđeni ni domaći varaždinski političari, među kojima je također vladala podjela mišljenja po pitanju unutrašnjeg ustrojstva države.

Ipak, najveći broj tema odnosi se na gradske afere, ismijavanje i ruganje ljudskim slabostima i prilikama u samom Varaždinu. Za ovaj prikaz izdvojila sam neke, za koje držim da su zanimljive, karakteristične za ono vrijeme, a neke aktualne skoro i do naših dana. Jedna od njih odnosi se na rad banaka, pa će ovih par stihova biti dovoljni za ilustraciju stanja u tadašnjem bankarstvu:

"Arti naše banke nemaju peneze
za obične lude, samo za Kineze,
za Tunguze i za svoje direktore..."

Uz banke na udaru je i tadašnja situacija

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PROBLEMATIKA

Zvonko HITREC DIDAKTIČKO - METODIČKO OSMIŠLJAVANJE MUZEJSKE PREZENTACIJE	3
Anita ŠESTANJ - PERIĆ UPORABA RADNIH LISTIĆA UZ IZLOŽBE U VARAŽDINSKOME MUZEJU	5
Marina ŠIMEK MALA MUZEJSKA UČIONICA	6

ARHEOLOGIJA

Marijan BILIĆ ZBIRKA GRČKOG NOVCA IZ GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	11
Ana BOBOVEC GRAD MOSLAVINA U SVJETLU DOSADAŠNJIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA	17
Tatjana LOLIĆ, Amelio VEKIĆ, Slobodan OLIĆ IZVJEŠTAJ O ARHEOLOŠKIM ISKOPAVANJIMA U ČAKOVCU PROVEDENIM 1992. GOD. NA LOKALITETU STARI GRAD	21
Zorko MARKOVIĆ OSVRT NA NEKOLIKO NOVIH PRILOGA POZNAVANJU HRVATSKOG SREDNJOVJEKOVLJA (1990-1992. god)	24
Zorko MARKOVIĆ NEKOLIKO ZANIMLJIVIH ARHEOLOŠKIH NALAZA IZ KOPRIVNIČKE PODRAVINE	26
Marina ŠIMEK KASNOSREDNJEVJEKOVNI NALAZ IZ LUDBREGA	30
Vjekoslav ŠTRK ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA POVIJESNE URBANE CJELINE ČAZME U 1992. GODINI	35
Josip VIDOVIĆ NASTAVAK SUSTAVNIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U ŠENKOVCU	41

ETNOLOGIJA

Marija BORKO NEKOLIKO MEDIMURSKIH DJEČJIH IGARA	44
Melita ĐANIĆ OSNOVANA " DRUŽINA " ČUVARI TRADICIJA HRVATSKIH OBITELJSKIH ZADRUGA	45
Slavica MOSLAVAC GLAZBENA FOLKLORNA BAŠTINA MOSLAVINE	46
Slavica MOSLAVAC USKRSNI OBIČAJI ČEHA I SLOVAKA U MEDURIČU	50

KULTURNA POVIJEST

Zdenko BALOG SJEVERNI PORTAL TRAKOŠĆANSKE CRKVE	53
Dražen KOVAČEVIĆ FRANJEVAČKI SAMOSTAN U PODGRADU	56
Lidija PLAVEC BIDERMAJER NAMJEŠTAJ NA PRIMJERIMA IZ FUNDUSA MMČ	58
Mladen MEDAR PRILOG POZNAVANJU GRADEVNE DJELATNOSTI U BJELOVARU	61
Magdalena LONČARIĆ O JEDNOM ŠALJIVOM GLASILU U FUNDUSU POVIJESNOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	63

POVIJEST

Božidar GERIĆ 1. IZVORI ZA POVIJEST BJELOVARA I BJELOVARSKOG KRAJA	66
Stjepan HAJDUK OTKRIĆE PRVE POGODBE O BARBIRENJU	71

Zoran HOMEN PRAVILNIK ZA BLUDILIŠTA U GRADU KRIŽEVCU IZ 1913. GODINE	73
Franjo HORVATIĆ GRBOVNIK ŽITELJA GRADA KOPRIVNICE	75
Goran JAKOVLJEVIĆ POLAGANJE UČITELJSKE PRISEGE U BJELOVARSKOJ GIMNAZIJI POČETKOM STOLJEĆA	77
Vladimir KALŠAN PRILOG ZA POVIJEST VINOGRADARSTVA U MEDIMURJU	79
Marjan KATUŠIĆ NARODNI POKRET 1903. GODINE U ZAPREŠIĆU (uz 90. obljetnicu)	81
Magdalena LONČARIĆ ZASTAVE ŽUPANIJE VARAŽDINSKE U GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	84
Slavica MOSLAVAC ET KOTTYNA DENIQUE INSIGNE SUUM PROFECIT (I Kutina je naposljetku dobila svoj počasni znak)	87
Ljerka PERČI DOZVOLA ZA FOTOGRAFIRANJE IZ 1914. GODINE	88
Hrvoje PETRIĆ DELEKOVEC U SREDNJEM VIJEKU	90
Antun STIŠČAK TATARI SU PUSTOŠILI HRVATSKOM PRIJE 750. GODINA	93
Mladen NADU NASELJA I SELA SESVETSKOG PRIGORJA U SREDNJEM VIJEKU (II) (13 — 16. stoljeće)	95

PRIKAZI I ČLANCI

Ljerka ALBUS PRVI SEMINAR DRUŠTVA FOLKLORISTA	102
Antica BREGOVIĆ Prirodoslovna mapa "IZ ALBUMA FRANJE PL. KOŠĆECA "	103
Melita ĐANIĆ OBILJEŽAVANJE 740 - OBLJETNICE SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GRADA KRIŽEVCI KROZ PROGRAM GRADSKOG MUZEJA I LIKOVNE GALERIJE	105
Miroslav KLEMM IZLOŽBA CRKvene UMJETNOSTI I BAŠTINE NOVOMAROFSKOGA KRAJA	109
Nada MATIJAŠKO UZ DESETU GODIŠNJICU PODRAVKINOG MUZEJA PREHRANE	110
Martin MATIŠIN GODIŠNJAK ZAVIČAJNOG MUZEJA VIRJE	112
Mladen MEDAR ECOVAST O OČUVANJU ARHITEKTONSKOG NASLJEDA	113
Ljerka PERČI POSJETITELJ IZ ARGENTINE	115
Smiljana PETR-MARČEC IZLOŽBA "ZRINSKI U MEDIMURJU"	116
Hrvoje PETRIĆ "PODRAVSKI ZBORNIK" 1992.	116
Anita ŠESTANJ-PERIĆ PRIZNANJE UHTA-e GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	117
Josip ŠTIMAC MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA U NOVOM USTROJSTVU	118
Gordana KOVAČIĆ IN MEMORIAM IVANU GENERALIĆU	119

DJELATNOST MUZEJA I MUZEALACA

IZLOŽBE (1992)	121
AKCIJE (1992)	124
IZDAVAČKA DJELATNOST MUZEJA (1992)	127
PUBLICISTIČKA DJELATNOST MUZEALACA (1992)	129

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Sveti Ivan Zelina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje.

Broj 16 / 1993.

Godina XVI

Uređivački odbor:

Antica Bregović (GMV), Erika Nađ—Jerković (MMČ), Vladimir Kalšan (MMČ), Lidija Plavec (MMČ), Smiljana Petr—Marčec (MMČ), Josip Vidović (MMČ)

Tehnička redakcija u Muzeju Međimurja Čakovec:
Vladimir Kalšan, Erika Nađ-Jerković, Josip Vidović

Nakladnik:

Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske

Za nakladnika:

Zoran Homen

Grafička priprema:

»DTP STUDIO« KRIŽEVCI

Nikola Žulj

Tisak:

»GRATA« Bjelovar

Naklada: 650 primjeraka

ISSN 0350 - 9370

»Muzejski vjesnik« izlazi jedamput godišnje.

Rukopisi se ne honoriraju i ne vraćaju.

Za sadržaj i lekturu tekstova odgovorni su autori.

»Muzejski vjesnik« solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske